

På eventyr i Polarhavet

Når filmhold skal finde dyreliv i Polarhavet, må de rejse til kanten af verden og arbejde i umådelig barsk natur. Med tålmodighed, stædighed og vilje opnår de det umulige og indfanger unikke øjeblikke på film, vi andre kan nyde og forundre os over. Følg med havbiologen og ekspeditions-guiden Cecilia Vanman til 76. breddegrad på et arktisk rejseeventyr Tekst og foto af Cecilia Vanman

Ved flyets første berøring med havisen knuger jeg mit armlæn ekstra hårdt som forberedelse til en glidende landing. Efter to dages rejse og fem flyvture, den første med en jumbojet fra Kastrup Lufthavn og den sidste med en majestætisk Dakota DC3-propelmaskine fra 1943, er vi ankommet på Coburg Island ved 76. breddegrad i Canadas Arktis. Boardingkort var unødvendige; det er alligevel kun privatchartrede fly, der flyver til denne destination.

Vi er flankerede af Ellesmere og Devon Island nord og syd for os, Grønlands Thule i øst og den geomagnetiske nordpol i vest. Det er blot tre dage siden, jeg modtog min endelige rejseplan, og uden på kuverten fandt jeg min nye arbejdstitel: Ekspeditionsguide for Galatee Films. Det franske selskab, som specialiserer sig i store naturfilmproduktioner, afslutter med denne Polarhavsekspedition tre års optagelser til biografilmene »Oceans.« Ved sin premiere i 2010 vil den blive den mest omfattende filmproduktion om verdenshavene nogensinde.

Den farverige guide Jake. Da hans yndlingslædehund døde, lod Jake ikke dens bløde, varme pels gå til spilde. Nu pryder den hans specialsyede anorak.

Et unikt sæt omstændigheder gør, at vi er landet netop her. Mere end halvdelen af Coburg Islands 344 kvadratkilometer er dækket af gletsjere og is året rundt. Resten er ufremkommelige bjergområder, som møder havet på nord-, øst- og sydsiderne af øen med stejle klipper op til 300 meter høje.

Trods disse forhold besøges denne ellers øde ø fra juni til september af mere end 500.000 havfugle i kolonier, som strækker sig seks kilometer ad den coburgske kyst. Fuglene tiltrækkes af åbne vandområder i havisen, de såkaldte polynaer.

Med forårets første sollys omdannes disse til oaser i isørkenen og bliver centrum for en travl produktion af plankton. Snart herefter begynder det at vrimle med dyreliv fra arktisk torsk til sæler – fra hvaler og hvalrosser til fødekædens øverste rovdyr, isbjørnen. Det er her, helt ude på kanten af verden, hvor is og åbent hav mødes, at vi ►

01

02

03

1. Efter to dages søgen finder vi en sikker vej igennem det flere hundrede meter brede bælte af den tætte pakis mellem os og iskanten. Herigennem bærer vi tungt kamera- og dykkerudstyr ad flere omgange hver dag.

2. Randy er fra Grise Fiord, det nordligste samfund i Canada, hvor knap 100 mennesker bor. Han er i lære hos de ældre guider fra stedet, hvis navn på inuktitut er Ajuittuq – »stedet som aldrig smelter«.

3. Ude ved iskanten finder vi en gruppe hvalrosser i to små, åbne vandområder. Efter lydholdet har sat sit udstyr op, nærmer de enorme dyr sig nysgerrigt, men forsigtigt. De bliver hos os i flere timer og dykker skiftevis under isen, hvor vi fornemmer deres tilstedeværelse lige under os.

4. og 5. I Arktis kommer man hurtigst frem ved at rejse på havisen med snescootere og qamutlik – lange pakkeslæder. Med de medrejsendes accept jager inuitguiderne under turene. Her er en skudt sæl surret fast til slæden.

04

05

Din egen ekspedition

Arctic Kingdom Marine Expeditions skabte de praktiske rammer for filmholdet på turen. Det canadiske firma leder ekspeditioner og skræddersyede rejser for eventyrere, filmproducenter, naturfotografer og ekstremturister i Arktis.

Rejser for at opleve Coburg Islands fuglereservater og hvalrosser, hvalernes sommervandring i Lancaster Sound eller privatekspeditioner med fokus på isbjørne koster mellem 45.000 og 70.000 kr.

En uges isdykning koster under 24.000 kr., mens det ultimative arktiske rejseeventyr med helikopterture, isdykning og en rejseplan, som følger hvaler og isbjørne, runder ca. 140.000 kr. for 20 dages rejse.

For mere information: www.arctickingdom.com

kan finde de unikke naturoplevelser, vi søger til filmoptagelserne.

Flyets holdeplads på havisen bliver hurtigt scene for travl aktivitet. Indtil nu har DC3'eren fragtet 30 mennesker, 20 telte, tre gummimotorbåde, adskillige tønder brændstof, køkkenudstyr, snescootere, slæder, luftkompressorer samt dykker- og filmudstyr til Coburg-lejren. En logistisk triumf i et af klodens mest uvejsomme områder.

Dagslys i 24 timer hvert døgn

Lejrens inuitguider er kommet mine fotografrejsfæller og mig i møde. Vi hilser også på nogle udmattede, men eksalterede mennesker – det hold, vi er kommet for at afløse.

Nu stiger de om bord på flyet for at indlede den lange rejse hjem. Vores udstyr og bagage lastes af i en rasende fart og pakkes på »qamutlik« – lange inuit-slæder, som er hægtet på snescootere. I konvoj sætter vi kurs mod lejren.

Den arktiske sommer giver os 24 timers dagslys, og jeg har sovet med en hue trukket ned over øjnene for at opnå en slags mørke i mit telt. Luften udenfor er kold, men knastør, og solen oplyser panoramaet omkring vores lejr smukt på denne første morgen.

Bag mit telt tårner stejle bjerge. En vældig bag-

grundskulisse til isbjergene på det uendelige frosne hav foran det. Det er en fuldkommen overvældende, forhekende natur, man både forelsker sig i og har ærefrygt for. Hvalrosser, hvaler og isbjørne er vores eneste naboer, derudover er isolationen total.

Lejrens to slædehunde kommer løbende hen til mig og snuser nysgerrigt. Jeg må have bragt nye dufte med mig. Begge læner de sig kælent op ad mine ben efter nogle få klap og byder mig en hyggelig velkomst i ødemarken. Med deres fænomene evne til vejre isbjørne på lang afstand er hundene her for at arbejde.

De gør aldrig, men advarer med et lavt, insisterende »vruff« dybt inde fra mundhulen om isbjørne på vej. Med en stående skulderhøjde på over tre meter, en vægt på op til 650 kilo og en hurtighed som en galophest er en sulten bjørn en alvorlig trussel.

Alle guider i lejren er udstyret med såkaldte bearbangers, små larmende nødblus, som vi kan affyre for at skræmme det store rovdyr væk. Desuden er vi alle trænede i riffelskydning og bevæger os aldrig ubevæbnede uden for lejren i det tilfælde, at en isbjørn skulle dukke op.

En lang liste af faktorer skal gå op i en næsten uopnåelig højere enhed, for at en naturfilm-

1. Twin Otter er ligesom DC3'eren en yndet flytype i polaregne, da de rigtige piloter kan lande flyet på både is og tundra. Her bringer en rød og hvid en af slagsen forsyninger til filmholdets lejr på Coburg Island.

2. Cecilia skriver dagbog foran sit telt; en aktivitet som giver et nødvendigt pusterum og en smule privatsfære i et miljø, hvor alt andet deles med rejsefællerne. I alt tilbragte hun tre måneder i Arktis i 2008, bl.a. også på et reportageprojekt med slædepatruljen Sirius i det nordøstlige Grønland.

3. Hvalrosser er yderst sociale dyr, som gerne ligger helt tæt på forholdsvis små isflager. Deres dagligdag består af søgen efter mad og lange perioder med hvile ude af vandet.

4. Dakota DC3-flyet »Mia« er landet på havisen. Hun blev bygget til troppettransport af amerikanske specialstyrker i 1943. Efter mere end seks årtier i luften og en fuld restaurering har hun stadig et travlt arbejdsliv i Arktis.

optagelse bliver succesfuld. Havet skal være roligt nok til, at man kan dykke i det, sigtbarheden skal være tilstrækkelig til undervandsoptagelser, en skyfri himmel er nødvendig for at få det rigtige lys, og der skal være helt vindstille, for at lydoptagelserne kan lykkes. Vigtigst af alt er man afhængig af, at dyrene beslutter sig for at lægge vejen forbi, og man skal have held til at komme tæt på dem.

03

04

Dyrene i Arktis

Hvalrosser: Hvalrosser kan blive mere end 40 år gamle og have stødtænder på op til en meters længde. De er effektive svømmere med en tophastighed på 35 km/t. De kan dykke til mere end 80 meters dybde. Med en stærk præference for muslinger kan en enkelt hvalross opsøge, åbne og spise et halvt hundrede muslinger på fem minutter.

Narhvaler: Narhvalernes spiralformede stødtænder kan blive op til tre meter lange, dog kun hos hannerne, da hunnernes sjældent vokser ud. Tændernes nøjagtige funktion kendes faktisk ikke. Modsat de nysgerrige hvidhvaler er narhvalen mere sky og notorisk svær at filme under vand. Det er kun lykkedes i ganske få tilfælde, til trods for at deres forudsigelige vandringer langs isen kan følges oven vande.

Min første arbejdsdag byder på noget nær perfekte vejrforhold. Inuitguiden Eric og jeg gør klar til at lede lydholdet bestående af Martine og Philippe på en jagt efter optagelser af hvalrosser, knagende is og rislen af smeltevand.

Jeg pakker mad og drikke til dagen samt gasblus og nødrationer. Med mig har jeg også en vandtæt, stødsikker kasse med gps-systemer, som angiver vores position i nødstilfælde. Kassen indeholder desuden ekstra batterier til gps, satellittelefon og walkie-talkier. Forud for vores afgang aftales der tidspunkter for løbende tilbagemeldinger til lejren om vores position, og hvad vi foretager os i løbet af dagen.

Tusinde brudstykker af is

Efter knap 15 minutters snescooterkørsel over havisen er vi ved en iskant, som buer op og ned i takt med bølgeskulpene fra det åbne vand. Eric suser længere ind på isen på snescooteren igen. Der ligger en gummimotorbåd, som han hægter på sig og slæber med ud til os.

Martine, Philippe og jeg skubber båden i vandet, mens Eric hopper om bord og starter motoren. Han sejler stævnen op på en skrøbelig is, som brækker i mange stykker under Martine og Philippes fødder, netop som de forlader den. Jeg undersøger deres ansigtsudtryk

for at se, om situationen gør dem utrygge. Men det franske ægtepar med det usædvanlige job udviser kun en smule nervøsitet og fokuserer straks på deres udstyr. Jagten på lyd kommer før alt andet. Med stor ekspertise tvinger Eric båden tæt op ad ny, fastere is, indtil jeg også er om bord. Vi sejler ud blandt pakis og isbjerger på et spejlblankt polarhav.

Allerede kort tid efter søsættelsen får vi øje på de første hvalrosser. En hun med en unge i frit vand. Moderen er straks opmærksom på vores tilstedeværelse, og med sine lange stødtænder gelejder hun omsorgsfuldt ungen væk fra vores søgende mikrofoner. Hun bugserer den månedgamle unge op på sin ryg, den støtter sine luffer på hendes skuldre, og sådan bevæger de sig væk fra os i et roligt, men bestemt tempo.

Der viser sig snart at være flere hvalrosser i området, og pludselig hører vi brøl, grynt og prusten nærved. Vi følger lydene og finder en gruppe på tolv unge dyr tæt samlet på en isflage bag et stort stykke pakis. Eric og jeg aftaler, hvornår vi vil slukke motoren, hvor langt vi vil lade båden glide med strømmen mod hvalrosserne, og hvor tæt på vi kan komme.

Jeg forklarer Martine og Philippe, hvad der skal ske. Inuitterne betragter hvalrosser og isbjørne med lige dele ærefrygt og respekt.

Begge dyr er farlige på grund af deres styrke, hurtighed og uforudsigelige angreb. Hvis en af bådens pontoner bliver punkteret af en hvalrossstødtand, kan den stadig sejle. Men hverken Eric eller jeg ønsker at tage chancen omringet af sort vand nær frysepunktet. Effektivt pakker lydholdet udstyr ud, og snart er vi musestille, da det lyder:

»Quiet now ... and recording.«

Det er blevet til flere minutters spektakulære optagelser af hvalrossernes sociale snakken, da den største af hannerne pludselig lader sig glide ned i vandet. Hans rødlige øjne er rettet mod os, inden han dykker ned.

Eric ligger i sin overlevelseshjelm på siden af båden og spejder efter det vældige dyr. Uden varsel bryder hvalrossen den spejlblanke overflade med glinsende stødtænder først – mindre end en halv meter fra os.

»Hold fast,« råber jeg til de andre, mens Eric kaster sig mod konsollen og starter motoren.

Den spruttende lyd skræmmer hvalrossen bort, og vi sejler til åbent vand, hvor vi sunder os, inden arbejdet går videre.

Første gang på film

Det bliver til mange flere fantastiske oplevelser med hvalrosser og sæler i de åbne vandområ- ►

01

02

der ud for Coburg Island i de efterfølgende tre uger. Både lyd- og filmoptagelser bliver unikke og byder på aldrig før dokumenterede billeder af disse dyr.

Nu går jagten dog videre på hvidhvaler og narhvaler i andre områder. Det besluttes derfor at splitte produktionsholdene op i to lejre. Jeg følger undervandsfilmholdet til Navy Board på Baffin Island en halv times flyvetur fra Coburg.

Inden afgang hjælper jeg med at pakke den nu slidte lejr ned. Vi har flere gange været ramt af voldsomme storme med vindstød i orkanstyrke. Det har betydet timelange redningsaktioner og sikring af telte ved at smide ekstra reb over dem og surre dem fast til tunge snescootere, slæder og brændstoftønder.

En storm var så voldsom, at vi kun med nød og næppe fik reddet vores tre motorgummibåde. Et frådende hav åd sig gennem den is, de hvilede på, med så stor hast at der blot var få minutter til at hive dem i sikkerhed.

Vejret har også slidt på os mennesker. Jeg mærker tydeligt, hvordan kroppens fedtdepoter langsomt svinder i den konstante kulde, og hvordan min fysiske energi er dalende efter en lille måned her. En ny lejr, et nyt sted bliver hilst velkommen af os alle, og det er med en blanding af lettelse og vemod, at jeg betragter Coburg Island en sidste gang fra mit vindue i DC3'eren, da vi letter. Netop denne flytype er yndet her i polaregne, da den har en fantastisk evne til at lande og lette fra meget korte, ujævne overflader.

Vores guider har allerede nået Navy Board efter en 20 timer lang snescooterrejse fra det nærmeste inuitsamfund, Pond Inlet. De har udstykket et tundraområde med olietønder,

som de mener, vi kan lande på. Havisen er nemlig for usikker nu. De har aldrig prøvet at lande her før, og piloterne laver adskillige overflyvninger for at vurdere »landingsbanens« brugbarhed.

Endelig undersøger de den ved at lande let og trække flyet op igen i sidste øjeblik for endnu en indflyvning. Denne rutsjebanetur gentages hele fem gange, før vi endelig mærker, at flyet helt kan stoppe sin hoppende landing på tundraen.

På jagt efter en sikker vej

Det er ved iskanten i Navy Board, vi vil kunne filme narhvaler på deres årlige sommervandring mod Lancaster Sounds indre farvande. Men vores store udfordring vil være at finde en sikker sti igennem de tæt pakkede isklodser, som ligger i et mere end hundrede meter bredt bælte mellem os og det åbne hav.

Vandringen over dem byder på ankelbrækende huller og usikker is. Men Sheatee, en af de mest erfarne guider, har brugt de sidste to dage på at spejde efter en god vej igennem landskabet. Han mener, at det er lykkedes.

Blåsten fra en hval har netop lydt gennem den tætte tåge, som omringer os. Efter en times rejse på snescooter og en lang, hård vandring gennem isskruer sidder jeg helt ude ved iskanten sammen med inuitguiderne og undervandsfilmholdet. En gps fastlåst på vores koordinat advarer os med en høj biptone, hvis isen under os begynder at flytte sig.

Tidevandsbevægelserne gør, at hele området lukker, åbner og ændrer sig foran øjnene af os i løbet af kort tid. Lyden af hvalen frustrerer mere, end den glæder. Vi kan ikke lokali-

1. For at komme over de meterbrede sprækker i den is, vi rejser på, må slæder hægtes fra og snescootere »springe over dem« i høj fart med yderst erfarne førere. Derefter skubbes det forreste af en slædes meder over på den anden side.

2. En fotogen, men farlig isrevne på en fjord ved Coburg Island. På soleskinsdage er den arktiske natur så forhekseende smuk, at man både forelsker sig i den, samtidig med at den indgyder ærefrygt.

sere dyret i den tåge, som også forhindrer den tilstrækkelige mængde lys til filmoptagelser under vand. Der er gået timer og dage med venten på iskanten. I mellemtiden er vi rejst frem og tilbage fra lejren på en stadig tyndere havis.

Men som med et trylleslag letter tågen, og en gruppe narhvaler åbenbarer sig få meter fra os. Først en, to, så flere snoede stødtænder, der bryder overfladen efterfulgt af skarpe, hurtige ud- og indåndinger.

Glinsende lysgrå og brunspættede kroppe glider op, igennem og atter ned i vandet. Der er nu mere end 30 dyr helt tæt på os. Taktfast og målrettede svømmer de mod deres sommerområder. Undervandsfilmfotograferne kaster sig i udstyret for at udnytte øjeblikket. Det bliver til nogle få minutters optagelser med hvalerne, inden de er forsvundet, lige så hurtigt som de kom. Om en uge, fortæller Sheatee mig, vil faren for at styrte igennem isen på snescooter være for stor. Jeg kører med ham tilbage til lejren i en tilbagevendt tåge. For mig er det som at bevæge sig rundt i et glas mælk. Men Sheatee ser på det med andre øjne, han kender isen som sin egen baghave og bringer os sikkert hjem hver gang. ■